

Др Никола Бодирога*

ВРЕМЕНСКО ВАЖЕЊЕ ПРОЦЕСНИХ ЗАКОНА И ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ: РАЗЛИЧИТИ СТАВОВИ УСТАВНОГ СУДА И ВРХОВНОГ КАСАЦИОНОГ СУДА

Доношењем Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку из 2014. године, ревизијски цензус смањен је на 40.000 евра у општем парничном поступку, односно на 100.000 евра у поступку у привредним споровима. Наведеним законским изменама омогућено је и изјављивање ревизије против сваке другостепене пресуде којом је преиначена првостепена пресуда и одлучено о захтевима странака, као и против сваке другостепене пресуде којом је усвојена жалба, укинута првостепена пресуда и одлучено о захтевима странака. Честе измене одредаба Закона о парничном поступку, али и одредаба других закона којима је регулисано право на изјављивање ревизије у посебним парничним поступцима, довеле су до проблема у одређивању процесних правила која се примењују на одлучивање о дозвољености ревизије у конкретном парничном поступку, а постојање тог проблема условило је заузимање различитих ставова о овом питању од стране Уставног суда и Врховног касационог суда.

Кључне речи: *Дозвољеност ревизије. – Закон о парничном поступку. – Закон о јавном информисању и медијима. – Врховни касациони суд. – Уставни суд.*

1. ПОСТУПАК ПРЕД РЕДОВНИМ СУДОВИМА

Парнични поступак у конкретном случају покренут је тужбом од 30. јула 2013. године, којом је тужилац тражио да се обавезу тужени оснивач дневног листа и главни и одговорни уредник да му на име накнаде нематеријалне штете због повреде части и угледа исплате новчани износ од 490.000 динара са законском затезном кама-

* Аутор је ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду, bodiroga@ius.bg.ac.rs.

том од дана пресуђења па до исплате, као и да се обавежу да о свом трошку објаве пресуду у дневном листу, на истом месту и у истом формату у ком је објављен текст који је био повод за вођење парничног поступка. Виши суд у Београду је 5. априла 2016. године донео пресуду ПЗ. 165/13, којом је одбио као неоснован тужбени захтев тужиоца. Одлучујући о жалби тужиоца, Апелациони суд у Београду је пресудом Гж. 173/16 од 13. јула 2016. године одбио жалбу као неосновану и потврдио првостепену пресуду.

Против другостепене пресуде тужилац је изјавио ревизију из свих законом предвиђених разлога, уз предлог да Врховни касациони суд (даље: ВКС) одлучи о ревизији као изузетној дозвољеној применом члана 404 Закона о парничном поступку (ЗПП),¹ обзиром да постоји потреба разматрања правних питања од општег интереса, односно правних питања у интересу равноправности грађана, у циљу уједначавања судске праксе.

Врховни касациони суд је најпре испитивао да ли су испуњени услови за одлучивање о изузетно дозвољеној, односно посебној ревизији, применом члана 404 ЗПП. Према одредби члана 404, став 1 ЗПП ревизија је изузетно дозвољена због погрешне примене материјалног права и против другостепене пресуде која не би могла да се побија ревизијом, ако је по оцени ВКС потребно да се размотре правна питања од општег интереса или правна питања у интересу равноправности грађана, ради уједначавања судске праксе, као и ако је потребно ново тумачење права (посебна ревизија). О дозвољености и основаности ревизије из става 1 овог члана одлучује ВКС у већу од пет судија.² Предмет тужбеног захтева у овом спору је накнада нематеријалне штете због нетачне, непотпуне информације и информације која је законом забрањена, а односи се на поступање тужиоца. Та информација објављена је 15. јула 2013. године у јавном гласилу. Како је тужилац носилац државне власти, то он према схватању нижестепених судова мора показати виши ниво толеранције од других у односу на провокативно и пренаглашено изношење информација од јавног значаја у јавним гласилима и на том схватању су нижестепени судови засновали одлуку о одбијању тужбеног захтева, односно одлуку којом је жалба против те одлуке одбијена као неоснована. Према налажењу ВКС тужилац у образложењу ревизијских навода није указао на правна питања од општег интереса нити на правна питања у интересу равноправности грађана већ је указао на чињенична и правна питања конкретног

¹ Закон о парничном поступку – ЗПП, *Службени гласник РС* 72/2011, 49/2013 – одлука Уставног суда, 74/2013 – одлука Уставног суда и 55/2014.

² ЗПП, чл. 404, ст. 2.

спора, због чега нису испуњени услови за одлучивање о посебној ревизији.

Испитујући услове за одлучивање о ревизији из члана 403 ЗПП (општа ревизија), ВКС је нашао да је она недозвољена. Чланом 403, став 1 ЗПП прописано је да против правноснажне пресуде донете у другом степену странке могу да изјаве ревизију у року од 30 дана од дана достављања пресуде. Чланом 403, став 2 ЗПП прописано је да је ревизија увек дозвољена ако је: 1) то посебним законом прописано; 2) другостепени суд преиначио пресуду и одлучио о захтевима странака; 3) другостепени суд усвојио жалбу, укинуо пресуду и одлучио о захтевима странака. Чланом 403, став 3 ЗПП прописано је да ревизија није дозвољена у имовинскоправним споровима ако вредност предмета спора побијеног дела другостепене пресуде не прелази динарску противвредност од 40.000 евра према средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе (Кеча, Кнежевић 2017, 1253).

Како се у члану 403, став 2, тачка 1 ЗПП у погледу оцене дозвољености ревизије упућује на примену посебног закона, а у конкретном парничном поступку се поред ЗПП, примењивао и закон којим се уређује област јавног информисања, било је неопходно извршити анализу и процесноправних одредаба овог закона. ВКС је закључио да се у конкретној ситуацији примењује Закон о јавном информисању из 2003. године са каснијим изменама и допунама (ЗЈИ).³ Чланом 89, став 6 ЗЈИ било је прописано да се ревизија подноси у року од 15 дана од дана достављања другостепене пресуде. Никаквих других одредаба о дозвољености ревизије у овом закону није било. Важећи Закон о јавном информисању и медијима (ЗЈИМ)⁴ посветио је посебан члан ревизији у овим споровима. Чланом 126, став 1 прописано је да је ревизија увек дозвољена против другостепене пресуде којом је тужбени захтев одбијен,⁵ а изјављује се у року од 15 дана од дана достављања другостепене пресуде. У парници по тужби за накнаду штете и по тужби за остваривање права на део добити, ревизију из става 1 овог члана могу изјавити и тужилац и тужени.⁶ Против пресуде другостепеног суда у парници по тужби за објављивање одговора не може се изјавити ревизија.⁷

³ Закон о јавном информисању, *Службени гласник РС* 43/2003, 61/2005, 71/2009, 89/2010 – одлука Уставног суда и 41/2011 – одлука Уставног суда.

⁴ Закон о јавном информисању и медијима, *Службени гласник РС* 83/2014, 58/2015 и 12/2016 – аутентично тумачење.

⁵ То се односи не само на пресуду другостепеног суда којом је преиначена усвајајућа првостепена пресуда тако што је одбијен тужбени захтев, него и на пресуду другостепеног суда којом је потврђена пресуда првостепеног суда о одбијању тужбеног захтева, што је ситуација у конкретном примеру.

⁶ ЗЈИМ, чл. 126, ст. 2.

⁷ ЗЈИМ, чл. 126, ст. 3.

Без обзира на то што је према одредбама ЗЛИМ против другостепене пресуде којом је тужбени захтев одбијен могуће изјавити ревизију, ВКС закључује да су одредбе тог закона ирелевантне, јер се на конкретан парнични поступак не примењују одредбе ЗЛИМ, због тога што је спорна информација објављена 15. јула 2013. године, а ЗЛИМ је ступио на снагу 13. августа 2014. године. Имајући то у виду ВКС сматра да не постоји одредба посебног закона према којој би ревизија у конкретном случају била дозвољена, те да се због тога морају применити одредбе члана 403 ЗПП, а како је износ захтеване нематеријалне штете испод ревизијског цензуса прописаног чланом 403, став 3 ЗПП, то је ревизија ставом 2 изреке решења ВКС одбачена као недозвољена.⁸

2. ПОСТУПАК ПРЕД УСТАВНИМ СУДОМ

Тужилац је преко пуномоћника Уставном суду поднео уставну жалбу против става другог изреке решења Врховног касационог суда Рев. 2330/2016 од 25. јануара 2017. године, због повреде права на правично суђење из члана 32, став 1 Устава Републике Србије и права на једнаку заштиту права и на правно средство из члана 36 Устава. Подносилац уставне жалбе је навео да је оспореним решењем одбачена као недозвољена његова ревизија изјављена против другостепене пресуде којом је правноснажно одбијен као неоснован његов тужбени захтев за накнаду нематеријалне штете због повреде угледа и части проузрокованих објављивањем нетачних информација у медијима. Истакао је да је ВКС погрешно оценио да нема места примени одредбе члана 126 ЗЛИМ која предвиђа да је у оваквим случајевима ревизија увек дозвољена. Подносилац уставне жалбе је инсистирао на томе да се наведени закон, који је ступио на снагу након што је он поднео тужбу, примењивао на предметни парнични поступак по принципу тренутног важења новог процесног закона на поступак који је у току. Предложио је да Уставни суд усвоји уставну жалбу, поништи оспорено ревизијско решење и утврди подносиоцу право на накнаду нематеријалне штете.

Уставни суд је, пре заузимања става о уставној жалби, најпре приказао уставне и законске одредбе које су релевантне за конкретан поступак: „...Одредбама Устава, на чију се повреду позива подносилац у уставној жалби, утврђено је: да свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и

⁸ Решење ВКС, Рев. 2330/2016, 25. 1. 2017, из архиве суда.

о оптужбама против њега (члан 32 (1)); да се сваком јемчи једнака заштита права пред судовима и другим државним органима, имаоцима јавних овлашћења и органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе и да свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу (члан 36).

Одредбама члана 197 Устава, које су од значаја за одлучивање у овој уставноправној ствари, утврђено је да закони и сви други општи акти не могу имати повратно дејство, па да, изузетно, само поједине одредбе закона могу имати повратно дејство, ако то налаже општи интерес утврђен при доношењу закона, као и да одредба кривичног закона може имати повратно дејство само ако је блажа за учиниоца кривичног дела.

Одредбама члана 403 Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 49/13 – Одлука УС, 74/13 – Одлука УС и 55/14), који се примењивао на предметни парнични поступак, прописано је: да странке могу изјавити ревизију против правноснажне пресуде донете у другом степену, у року од 30 дана од дана достављања пресуде (став 1); да је ревизија увек дозвољена ако је то посебним законом прописано, ако је другостепени суд преиначио пресуду и одлучио о захтевима странака и ако је другостепени суд усвојио жалбу, укинуо пресуду и одлучио о захтевима странака (став 2); да ревизија није дозвољена у имовинскоправним споровима ако вредност предмета спора побијеног дела не прелази динарску противвредност од 40.000 евра по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе (став 3).

Одредбом члана 89 (6) Закона о јавном информисању („Службени гласник РС“, бр. 43/03, 61/05, 71/09, 89/2010 и 41/11), који је важио у време подношења тужбе у предметном парничном поступку, било је прописано да се ревизија изјављује у року од 15 дана од дана достављања другостепене пресуде. Осим поменуте одредбе, Закон о јавном информисању није садржао посебна правила о дозвољености ревизије у споровима ради накнаде штете настале објављивањем информације.

Одредбама члана 126 Закона о јавном информисању и медијима („Службени гласник РС“, бр. 83/14, 58/15 и 12/16), који је ступио на снагу 14. августа 2014. године, прописано је да је ревизија дозвољена против другостепене пресуде ако је тужбени захтев одбијен и да се изјављује у року од 15 дана од дана достављања другостепене пресуде, па да у парници по тужби за накнаду штете и по тужби за остваривање права на део добити, ревизију из става 1. овог члана могу изјавити и тужилац и тужени, а да се против пресуде другостепеног суда у парници по тужби за објављивање одговора не може

изјавити ревизија. Прелазне и завршне одредбе овог закона не регулишу питање примене закона на судске поступке који су у току....“

Полазећи од чињенице да се подносилац уставне жалбе позива на то да ВКС није применио процесноправне одредбе које је требало да буду примењене на конкретан случај, Уставни суд закључује да подносилац уставне жалбе сматра да му је због произвољне примене процесних норми повређено право на правично суђење из члана 32(1) Устава: „...Разматрајући наводе подносиоца уставне жалбе о повреди његовог права на правично суђење у предметном парничном поступку, Уставни суд је закључио да подносилац своје тврдње о повреди права зајемченог одредбом члана 32(1) Устава заснива на чињеници да је Врховни касациони суд произвољно применио процесно право на његову штету, погрешно оцењујући да за одлучивање о дозвољености његове ревизије нема места примени Закона о јавном информисању и медијима из 2014. године. У конкретном случају, суд највише инстанце је закључио да се дозвољеност ревизије подносиоца уставне жалбе имала ценити искључиво са становишта одредаба Закона о парничном поступку из 2011. године, јер Закон о јавном информисању из 2003. године, који је важио у време објављивања спорне информације и који се примењивао на спорни однос, није садржао посебна правила о праву на ревизију. Подносилац уставне жалбе инсистира на томе да је ревизијски суд превидео тренутно дејство Закона о јавном информисању и медијима из 2014. године на предметни парнични поступак који је био у току, па да је члан 126 тог закона прописао да је ревизија увек дозвољена против другостепене пресуде којом је тужбени захтев правноснажно одбијен, а као што је била реч у овој парници...“

Стога је за Уставни суд од кључног значаја да утврди које процесноправне одредбе се примењују на конкретан поступак: „... Испитујући да ли је Врховни касациони суд произвољно применио процесно право на штету подносиоца уставне жалбе, Уставни суд је најпре констатовао да је одредбама Закона о парничном поступку из 2011. године, које су се примењивале на предметни парнични поступак, уређено питање поступка по ревизији и процесних претпоставки за одлучивање о овом ванредном правном леку у меритуму. Одредбом члана 403(3) Закона о парничном поступку из 2011. године, у којој је Врховни касациони суд нашао упориште за доношење оспореног решења, је предвиђено да ревизија није дозвољена у имовинскоправним споровима ако вредност предмета спора побијеног дела не прелази динарску противвредност од 40.000 евра по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе. Међутим, Уставни суд је констатовао да је наведени процесни закон, поред општег правила за изјављивање ревизије, установио и посебне основе

за изјављивање тог ванредног правног лека код којих нема утицаја вредност предмета спора, која је у дугогодишњој законодавној пракси била пресудан критеријум за дозвољеност ревизије. У том контексту, Уставни суд указује на то да је Закон о парничном поступку из 2011. године уважио постојање других прописа који у форми *lex specialis* омогућавају изјављивање ревизије (нпр. Породични закон, Закон о забрани дискриминације итд.). Тако и одредбе члана 126 Закона о јавном информисању и медијима из 2014. године, који је почео да се примењује 14. августа 2014. године, предвиђају да је ревизија дозвољена против другостепене пресуде ако је тужбени захтев одбијен и да постоји посебан рок за изјављивање наведеног ванредног правног лека који износи 15 дана од дана достављања другостепене пресуде, као и да је искључена ревизија у парници по тужби за објављивање одговора. Из наведених законских одредаба произлази да је ревизија увек дозвољена против одбијајуће другостепене пресуде донете у парници ради накнаде штете настале објављивањем неистинитих информација у јавном гласилу. Уставни суд је увидом у списе предмета у коме је донето оспорено решење утврдио да је подносилац уставне жалбе управо поставио наведени тужбени захтев и да је пресудом Апелационог суда у Београду ГжЗ. 173/16 од 13. јула 2016. године правноснажно одбијен као неоснован његов тужбени захтев. Са друге стране, Уставни суд указује на то да одредбе Закона о јавном информисању из 2003. године, који је важио у време подношења тужбе у предметном парничном поступку нису садржале посебна правила о поступку по ревизији у тзв. штампарским споровима (осим скраћеног рока за изјављивање ревизије који је износио 15 дана од дана пријема другостепене пресуде). Узимајући у обзир да је Закон о јавном информисању и медијима из 2014. године ступио на снагу док је ова парница била у фази првостепеног поступка, пред Уставним судом се поставило питање да ли се овај пропис, који садржи *lex specialis* одредбе за тзв. штампарске спорове, примењује на поступке који су 14. августа 2014. године још увек били у току...“

Питање сукоба сукцесивних закона Уставни суд разрешава анализом прелазних и завршних одредаба, али и применом одређених правних принципа и метода: „...У том смислу, Уставни суд истиче да прелазним и завршним одредбама Закона о јавном информисању и медијима из 2014. године није регулисано питање да ли се наведене одредбе процесног карактера примењују на судске поступке који су у току. Уставни суд налази да у таквој правној ситуацији важи општи принцип тренутног дејства новог процесног закона према коме се позитивни пропис примењује на поступке који су у току. Овај правни принцип кореспондира и са одредбама члана 197 Устава које

установљавају искључиво забрану повратног дејства закона, односно забрану ретроактивне примене закона на окончане правне ситуације.

Будући да је Закон о јавном информисању и медијима из 2014. године био на снази у тренутку доношења другостепене пресуде против које је изјављена ревизија о којој је одлучено оспореним решењем, Уставни суд указује на то да је у својој Одлуци IУз–2/2010 од 14. марта 2013. године, поред осталог, одбио захтев за утврђивање неуставности и несагласности са потврђеним међународним уговором одредаба члана 38 Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку, којима је измењен новчани цензус за изјављивање ревизије са 500.000,00 динара на 100.000,00 евра у динарској противвредности. У наведеном контексту, Уставни суд напомиње да је у том предмету изразио правни став да се право на подношење ревизије не стиче тренутком подношења тужбе, већ моментом доношења правноснажне другостепене пресуде...“

Имајући у виду цитиране ставове, Уставни суд налази да је ВКС доношењем решења о одбацивању ревизије као недозвољене, у конкретном случају повредио право подносиоца уставне жалбе на правично суђење: „...Полазећи од свих изнетих разлога, те чињенице да се Закон о јавном информисању и медијима из 2014. године примењује и на штампарске спорове који су у току, Уставни суд сматра да је Врховни касациони суд извео уставноправно неприхватљив закључак да је ревизија подносиоца уставне жалбе недозвољена. Стога је Уставни суд оценио да је ставом другим изреке оспореног решења Рев. 2330/2016 од 25. јануара 2017. године повређено право подносиоца уставне жалбе на правично суђење, зајемчено одредбом члана 32(1) Устава, па је уставну жалбу у овом делу усвојио, сагласно одредби члана 89(1) Закона о Уставном суду („Службени гласник РС“, бр. 109/07, 99/11, 18/13 – Одлука УС, 40/15 – др. закон и 103/15), одлучујући као у тачки 1 изреке.

Уставни суд је нашао да се штетне последице учињене повредом права на правично суђење могу отклонити једино поништајем става другог изреке оспореног решења Врховног касационог суда Рев. 2330/2016 од 25. јануара 2017. године и одређивањем да наведени суд у поновном поступку донесе нову одлуку о ревизији подносиоца уставне жалбе изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду ГжЗ. 173/16 од 13. јула 2016. године, па је, сагласно одредби члана 89, став 2 Закона о Уставном суду, одлучено као у тачки 2 изреке...“⁹

⁹ Одлука Уставног суда Уж–5149/2017, 25. 4. 2019, из архиве суда.

3. КРИТИКА ПРАВНОГ СХВАТАЊА ВРХОВНОГ КАСАЦИОНОГ СУДА

У конкретном случају, ВКС је решењем одбацио као недозвољену ревизију тужиоца поднету против пресуде Апелационог суда у Београду ГжЗ. 173/16 од 13. јула 2016. године којом је одбијена његова жалба и потврђена пресуда Вишег суда у Београду ПЗ. 165/13 од 5. априла 2016. године. Оно што је било кључно за доношење такве одлуке ВКС јесте одговор на питање који се процесни режим примењивао на дозвољеност ревизије у конкретном случају. У предметном парничном поступку било је неопходно консултовати не само одредбе ЗПП, него и процесноправне одредбе закона којим се уређује област јавног информисања.

Да би одговорио на постављено питање, ВКС је пошао од тренутка када је објављена информација која је дала повода за подношење тужбе. Како је спорна информација објављена 15. јула 2013. године, у том тренутку на снази је био ЗЈИ, који је, када је реч о ревизији, прописивао посебно правило само у погледу рока за изјављивање – 15 дана од дана достављања пресуде.¹⁰ То враћа ВКС на одредбе ЗПП о дозвољености ревизије, али оно што је интересантно јесте да ВКС узима у обзир одредбе ЗПП о дозвољености ревизије које су биле на снази, не у тренутку објављивања информације (15. јул 2013. године), нити одредбе ЗПП које се биле на снази у тренутку подношења тужбе суду (30. јул 2013. године), него одредбе ЗПП које су биле на снази у тренутку доношења другостепене пресуде. Наиме, у тренутку објављивања информације, као и у тренутку подношења тужбе суду, на снази су биле одредбе ЗПП из 2011. године, пре усвајања законских измена 2014. године, када је ревизијски цензус у општем парничном поступку износио 100.000 евра. Након ступања на снагу Закона о изменама и допунама ЗПП 31. маја 2014. године, тај ревизијски цензус је у општем парничном поступку смањен на 40.000 евра. Управо тај ревизијски цензус од 40.000 евра, који је на снази у време доношења другостепене пресуде, ВКС примењује када закључује да, како је вредност предмета спора у конкретном случају 490.000 динара испод ревизијског цензуса од 40.000 евра прописаног чланом 403, став 3 ЗПП, ревизија није дозвољена.

Када су у питању процесноправне одредбе закона којим се уређује област медија и јавног информисања за ВКС су меродавна процесноправна правила која су била на снази у време када је спорна информација објављена, а када су у питању одредбе ЗПП којима се уређује дозвољеност ревизије, ВКС примењује процесноправна пра-

¹⁰ Опште правило је да се ревизија може изјавити у року 30 дана од дана достављања пресуде (ЗПП, чл. 403, ст. 1).

вила која су на снази у време доношења другостепене пресуде која се ревизијом побија.

Након усвајања измена и допуна ЗПП 2014. године, не само да је смањен ревизијски цензус у општем парничном поступку са 100.000 на 40.000 евра¹¹ и са 300.000 евра на 100.000 евра у привредним споровима,¹² него је омогућено изјављивање ревизије против сваке преиначујуће пресуде другостепеног суда¹³ и против сваке пресуде другостепеног суда којом је усвојена жалба, укинута првостепена пресуда и одлучено о захтевима странака.¹⁴ Прелазним и завршним одредбама Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку прописано је да је ревизија дозвољена у свим поступцима у којима вредност предмета спора прелази динарску противвредност од 40.000 евра (општи парнични поступак), односно 100.000 евра (привредни спорови) према средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе, а који нису правноснажно решени до дана ступања на снагу овог закона.

Из цитираних законских одредаба јасно произлази да се законодавац определио да нови смањени ревизијски цензуси буду примењени у свим оним парничним поступцима који до дана ступања на снагу законских измена (31. мај 2014) нису правноснажно окончани, а у којима вредност предмета спора прелази 40.000 евра (општи парнични поступак), односно 100.000 евра (привредни спор) и да се на тај начин омогући да ревизија у тим поступцима буде дозвољена.

Одлучујући о дозвољености ревизије, ВКС је у конкретном случају применио одредбе ЗПП које су биле на снази у тренутку доношења другостепене пресуде, али је потпуно занемарио одредбе ЗЈИМ који је био на снази у том тренутку и чија правила представљају *lex specialis* у односу на одредбе ЗПП. Чланом 1 ЗПП прописано је да се овим законом уређују правила поступка за пружање судске правне заштите по којима се поступа и одлучује у парницама за решавање спорова насталих поводом повреде права личности и спорова из породичних, радних, привредних, имовинскоправних и других грађанскоправних односа, осим спорова за које је посебним законом прописана друга врста поступка. Чланом 403, став 2, тачка 1 ЗПП прописано је да је ревизија увек дозвољена ако је то прописано посебним законом. Како је чланом 126 ЗЈИМ који је био на снази у време доношења другостепене одлуке прописано посебно правило за дозвољеност ревизије у овим споровима, оно дерогира опште пра-

¹¹ ЗПП, чл. 403, ст. 3.

¹² ЗПП, чл. 485.

¹³ ЗПП, чл. 403, ст. 2, тач. 2.

¹⁴ ЗПП, чл. 403, ст. 2, тач. 3.

вило прописано одредбама ЗПП, а то је ВКС морао да има у виду приликом одлучивања о ревизији тужиоца. Одредбе ЗЈИМ не садрже никаква посебна правила за парничне поступке који су покренути пре ступања на снагу тог закона, па није било разлога да се не примени члан 126 ЗЈИМ који је био на снази у тренутку доношења другостепене пресуде, ако су већ примењиване одредбе ЗПП које су биле на снази у тренутку доношења другостепене пресуде и којима је упућивано на одредбе посебног закона.

4. КАДА СЕ СТИЧЕ ПРАВО НА ИЗЈАВЉИВАЊЕ РЕВИЗИЈЕ – СТАВ УСТАВНОГ СУДА

На почетку смо напоменули да је ревизија према одредбама ЗПП из 1956. године била редован правни лек, да би усвајањем ЗПП 1977. године постала ванредни правни лек, док су каснијим законским изменама услови за изјављивање ревизије постајали све рестриктивнији. Сужавање могућности за изјављивање ревизије достигло је врхунац усвајањем Закона о изменама и допунама ЗПП 2009. године, када су цензуси за изјављивање ревизије вишеструко увећани и то како у општем парничном поступку, тако и у поступку у привредним споровима.

Чланом 38 Закона о изменама и допунама ЗПП из 2009. године промењен је члан 394 тако да гласи: „Против правноснажне пресуде донесене у другом степену, странке могу изјавити ревизију у року од 30 дана од дана достављања преписа пресуде (став 1). Ревизија није дозвољена о имовинскоправним споровима кад се тужбени захтев односи на утврђење права својине на непокретностима, потраживање у новцу, предају ствари или извршење неке друге чинидбе, ако вредност предмета спора побијеног дела правноснажне пресуде не прелази динарску противвредност од 100.000 евра по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе (став 2). Ревизија је увек дозвољена када је то посебним законом одређено (став 3).“ Чланом 51 Закона о изменама и допунама ЗПП из 2009. године измењен је члан 486 ЗПП који прописује ревизијски цензус у привредним споровима. У члану 486, став 1 речи. „2.500.000 динара“ замењују се речима: „динарску противвредност од 300.000 евра по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе (став 1). Став 2 брише се.“

У таквим околностима поставило се питање дејства ове законске одредбе на парничне поступке који су у току. То питање је требало решити у прелазним и завршним одредбама закона. Опште правило садржано у члану 55, став 1 било је да ће се поступци за-

почети пре ступања на снагу Закона о изменама и допунама ЗПП из 2009. године окончати по одредбама овог закона. Међутим, за ревизију било је предвиђено посебно правило. У складу са чланом 55, став 2 о ревизијама изјављеним пре ступања на снагу овог закона одлучиваће ВКС у већу састављеном од троје судија, по правилима парничног поступка која су важила до дана ступања на снагу овог закона. Закон о изменама о допунама ЗПП из 2009. године ступио је на снагу даном објављивања у *Службеном гласнику РС* (члан 56).¹⁵

Из цитираних законских одредаба произлази да у случају када је тужилац поднео тужбу пре ступања на снагу Закона о изменама и допунама ЗПП из 2009. године, у време када је вредност предмета спора била у оквирима тада важећег ревизијског цензуса, а онда пре доношења другостепене пресуде законским изменама буде увећан ревизијски цензус, његова ревизија против те пресуде била би одбачена као недозвољена јер би се на дозвољеност ревизије применили нови прописи. Исто важи и у случају да је пре ступања на снагу Закона о изменама и допунама ЗПП из 2009. године донета другостепена пресуда која је достављена тужиоцу, због чега је почео да тече законски рок за изјављивање ревизије и, у току трајања тог рока, а пре него што је тужилац изјавио ревизију, ступи на снагу нов, знатно увећан ревизијски цензус. Иста би последица била и да је пре ступања на снагу Закона о изменама и допунама ЗПП из 2009. године донета другостепена пресуда, а да онда, пре него што је она достављена тужиоцу, ступе на снагу измене и допуне ЗПП, односно нови ревизијски цензус.

Према одредби члана 55 Закона о изменама и допунама ЗПП из 2009. године, у свим тим ситуацијама на одлучивање о ревизији применили би се нови прописи, односно увећан ревизијски цензус, па би ревизија била одбачена као недозвољена. Једино у случају када је парнични поступак покренут, другостепена пресуда донета и ревизија против те пресуде изјављена пре ступања на снагу Закона о изменама и допунама ЗПП из 2009. године, на одлучивање о ревизији применили би се раније важећи прописи, услед чега би цензус за изјављивање ревизије био задовољен (Бодирога 2019, 99–100).

У поступку пред Уставним судом оспорени су члан 38 (подизање ревизијског цензуса на 100.000 евра у општем парничном поступку), члан 51 (подизање ревизијског цензуса на 300.000 евра у поступку у привредним споровима), али и одредба члана 55 (дејство нових прописа на све поступке који су започети по ранијим прописима, осим у случају када је ревизија изјављена пре ступања на снагу нових прописа). О оцени уставности одредаба Закона о изменама и

¹⁵ Закон о изменама и допунама Закона о парничном поступку, *Службени гласник РС* 111/2009 од 29. децембра 2009. године.

допунама ЗПП из 2009. године, Уставни суд је одлучивао у време када је на снази био нови ЗПП из 2011. године.

Уставни суд је у вези са поднетим иницијативама имао прилике да заузме ставове о различитим процесноправним питањима (Бодирога 2013, 192–199), а у контексту теме овог рада најзначајније је питање када се стиче право на изјављивање ревизије. Наиме, подносиоци иницијатива за оцену уставности поменутих законских одредаба тврдили су да су подизањем ревизијских цензуса изгубили стечено право на изјављивање ревизије. Према ставовима који су наведени у тим иницијативама, тужилац у парничном поступку стиче право на изјављивање ревизије у тренутку подношења тужбе, и то тако што назначи вредност предмета спора која прелази прописани ревизијски цензус. Када је тужилац у тужби означио вредност предмета која је према тада важећем ЗПП прелазила ревизијски цензус, он је према наводима иницијатора тиме стекао право на изјављивање ревизије, па ако би у току трајања поступка ревизијски цензус био повећан, тај нови увећан ревизијски цензус не би смео да се примени на поступке који су покренути пре његовог увођења јер би у супротном тужилац изгубио стечено право на изјављивање ревизије.

У образложењу одлуке којом је одлучио о уставности одредаба чланова 38, 51 и 55 Закона о изменама и допунама ЗПП из 2009. године, Уставни суд се изјаснио и о овом питању: „...Уставни суд је, потом, истражио и наводе да су изменом цензуса поводом ревизије иницијатори изгубили право на ревизију коју су стекли у тренутку подношења тужбе тако што су сами дефинисали вредност спора, као и да им је у складу са тим обрачуната висока судска такса. Поводом тога, Уставни суд констатује да се право на изјављивање ревизије не стиче тренутком подношења тужбе, како се погрешно тумаче одредбе Закона о парничном поступку, већ се право на ревизију стиче тренутком доношења правноснажне другостепене пресуде. Из тога следи да се доступност ревизије као ванредног правног лека не може оцењивати у односу на вредност предмета спора коју су одредиле саме странке у време подношења тужбе, односно која је, уз примену принципа контрадикторности, промењена до закључења главне расправе. Стога, Уставни суд оцењује да, иако је висина цензуса за изјављивање ревизије очигледно била непримерена животном стандарду већине грађана и економским приликама у Републици Србији, та околност, сама по себи, није могла бити од утицаја на оцену уставности оспорених одредаба чланова 38 и 51 Закона о парничном поступку...

...Међутим, у погледу уставности члана 55 (2) Закона којим је било прописано да ће о ревизијама изјављеним пре ступања на снагу овог закона одлучивати Врховни касациони суд у већу састављеном

од троје судија, по правилима парничног поступка која су важила до дана ступања на снагу овог закона, Уставни суд је оценио да из ове одредбе Закона произлази да је законодавац прекршио уставну забрану повратног дејства закона из члана 197 Устава. Наиме, на странке које нису изјавиле ревизију до 29. децембра 2009. године, односно до ступања на снагу Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку, а оспорена другостепена пресуда је донета до тог датума, примењују се одредбе новог Закона којим је вредност за ревизију била вишеструко увећана, што је довело до недозвољеног дејства новог Закона и на односе који су већ били окончани у том тренутку. Такође, оспорена одредба члана 55 (2) Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку ставила је у неравноправну позицију једну групу лица у односу на све друге учеснике у поступцима по ревизији, у односу на које је донета другостепена пресуда до овог датума која им је и достављена. Уставни суд понавља, као што је то већ више пута рекао у овој одлуци, да се право на изјављивање ревизије стиче даном доношења другостепене пресуде, па је у складу са начелом забране дискриминације, које гарантује члан 21 Устава, само такво законско уређење прелазног режима изјављивања ревизије, које би све учеснике у поступку ставило у једнаку правну ситуацију у односу на правноснажне пресуде које су донете до 29. децембра 2009. године, а независно од тога када су им оспорене пресуде и уручене.

Стога је Уставни суд оценио да из наведених разлога оспорена одредба члана 55 (2) Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку, у делу који гласи: „изјављеним пре ступања на снагу овог закона“, у време важења није била у сагласности са Уставом и са потврђеним међународним уговором, па је, у складу са одредбом члана 45, тачка 1 Закона о Уставном суду, одлучио као у тачки 1 изреке...“.¹⁶

Цитирани ставови Уставног суда су јасни. Право на изјављивање ревизије стиче се тренутком доношења другостепене пресуде која се ревизијом жели побијати. Мењање услова за дозвољеност ревизије мора бити извршено на такав начин да све странке у поступку у односу на које је другостепена пресуда донета истог датума, ставља у исти процесноправни положај у погледу могућности за изјављивање ревизије против те пресуде. Становиште које је у цитираној одлуци заузео Уставни суд у складу је са ставовима правне теорије који у погледу услова за дозвољеност правног лека заговарају примену оних процесних правила која су била на снази у тренутку доношења одлуке (Познић, Ракић– Водинелић 2015, 76; Трива, Дика 2004, 64–66; Leuenberger, Uffer-Tobler 2010, 9). Постоји додуше и став према

¹⁶ Одлука Уставног суда IУз–2/2010, 14. 3. 2010, из архиве суда.

којем се на поступак по уложеном правном леку примењује стари закон ако је правни лек већ уложен у време важења старог закона, док би се, ако је правни лек изјављен након ступања на снагу новог закона, његова дозвољеност ценила по одредбама тог закона (Јакшић 2018, 124). Овакав став је оспорен у одлуци Уставног суда коју смо цитирали.¹⁷ У сваком случају, приликом одређивања по којим нормама ће се ценити дозвољеност правног лека, мора се водити рачуна како о правној сигурности, тако и о заштити права странака (Кеча, Кнежевић 2016, 58), при чему су редовни судови дужни да отклоне сваку неизвесност у погледу тога по којим процесним правилима ће се поступак водити (Бодирога 2015, 667–668).

Управо о тим критеријумима Уставни суд је водио рачуна када је заузео став да се право на изјављивање ревизије стиче у тренутку доношења другостепене пресуде и да то важи не само у ситуацији када се током трајања парничног поступка законским изменама поопштравају услови за изјављивање ревизије, него и онда када се у току парничног поступка законским изменама право на изјављивање ревизије чини доступнијим, као што је ситуација у конкретном примеру који смо приказали. Наиме, у тренутку подношења тужбе, поред ЗПП примењивао се и ЗЈИ који није предвиђао посебне услове за дозвољеност ревизије, већ је у односу на одредбе ЗПП одступање постојало само у погледу рока за њено изјављивање. У тренутку доношења другостепене пресуде, осим ЗПП, на снази је ЗЈИМ, који се примењује и на парничне поступке који су у току и који у члану 126 прописује да се против сваке другостепене пресуде којом је одбијен тужбени захтев ревизија може изјавити. Одлучујући о дозвољености ревизије, ВКС као тренутак меродаван за одлучивање о томе који ће се процесни режим применити узима дан када је објављена информација која је представљала повод за покретање парничног поступка, уместо дана доношења другостепене пресуде, па уместо да примењује одредбе ЗЈИМ, највиши суд у Републици Србији примењује одредбе ЗЈИ, односно констатује да, у одсуству посебних

¹⁷ Наиме, одредба члана 55, став 2 овог закона прописивала је да ће се о ревизијама изјављеним пре ступања на снагу тог закона одлучити по правилима која су важила до његовог ступања на снагу, док ће се о ревизијама изјављеним након ступања на снагу тог закона одлучивати по процесним правилима садржаним у том закону. Уставни суд је заузео став да се на тај начин странке у односу на које је другостепена пресуда донета и ревизија изјављена пре ступања на снагу тог закона стављају у неравноправан положај у односу на странке у односу на које је другостепена пресуда донета, али ревизија није изјављена пре ступања на снагу тог закона (другостепена пресуда још није достављена или јесте достављена али рок за изјављивање ревизије још увек није истекао и сл.). Према тумачењу Уставног суда, прихватљиве су само такве прелазне процесноправне одредбе које би све странке у односу на које је другостепена пресуда донета пре ступања на снагу Закона о изменама и допунама ЗПП из 2009. године ставиле у једнаку правну ситуацију.

одредаба овог закона којима се уређује дозвољеност ревизије, треба применити општа правила ЗПП, али онда примењује ЗПП који је на снази у тренутку доношења другостепене пресуде, па применом члана 403(3) ЗПП решењем одбацује ревизију тужиоца као недозвољену. При свему томе ВКС је занемарио основно правило у примени процесноправних норми, а то је да се оне пре свега морају тумачити на начин који је уставноправно прихватљив (Ballon 2009, 378).

Како је тужиоцу на располагању била и уставна жалба, он је то правно средство искористио, а Уставни суд је, одлучујући о уставној жалби, још једном добио прилику да понови добро познате ставове, који су први пут објављени у цитираној одлуци ИУз–2/2010 од 14. марта 2013. године. Тиме је још једном потврђено да се право на изјављивање ревизије стиче у тренутку доношења другостепене пресуде, па оцену услова за дозвољеност ревизије треба ценити према прописима који су у том тренутку на снази, а то значи не само према одредбама ЗПП, него и према одредбама посебног закона ако се њиме прописују посебни услови за дозвољеност ревизије. Одлуке Уставног суда су коначне, извршне и општеобавезне,¹⁸ па се може оправдано поставити питање зашто ВКС није уподобио своје поступање одлуци Уставног суда која је донета пре више од шест година у поступку оцене уставности ЗПП, при чему је сам Уставни суд ставове из те одлуке константно афирмисао одлучујући о уставним жалбама изјављеним против одлука редовних судова.

5. УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Честе измене закона којима се уређује парнични поступак постале су једна од најважнијих карактеристика нашег правног система. О томе колико је ова пракса штетна за правну сигурност не треба посебно говорити. Не само да странке у парничном поступку често не знају која процесноправна правила треба применити у поступку у којем се решава о спорном грађанскоправном односу него често то не знају ни судови. Томе погодује чињеница да, осим правила општег парничног поступка, постоје и посебна правила за поједине парничне поступке која нису садржана само у Закону о парничном поступку већ се поједина процесноправна правила налазе у материјалноправним прописима који се и сами често мењају.

Тачан одговор на питање који процесни режим треба применити у конкретном случају, у којем су се током трајања поступка два или више пута промениле релевантне процесноправне норме, подразумева постојање јасних и прецизних законских одредаба и

¹⁸ Устав, чл. 166, ст. 2.

њихово правилно тумачење, а у њиховом одсуству морају се узети у обзир правна начела и ставови правне науке. Нажалост, поступање редовних судова у парничном поступку не функционише на напред наведеним принципима. Инсистирање на претерано формалистичком приступу у примени норми грађанског процесног права и на језичком тумачењу као једино меродавном има за последицу доношење судских одлука којима се повређују или ускраћују Уставом зајемчена људска и мањинска права и слободе. Такав приступ може се срести и одлукама највишег суда у Републици Србији. Контрола судских одлука коју у поступку по уставним жалбама врши Уставни суд представља важан корективни механизам, али је за његово успешно функционисање неопходно да редовни судови доследно поштују и примењују одлуке Уставног суда и ставове који се односе на заштиту уставних права и слобода.

ЛИТЕРАТУРА (REFERENCES)

- Ballon, Oskar J. 2009. *Einführung in das österreichische Zivilprozessrecht: Streitiges Verfahren*. Leykam: Manz Verlag.
- Бодирога, Никола. 3/2015. Неки проблеми у примени Закона о парничном поступку у споровима мале вредности. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 49: 653–671. (Bodiroga, Nikola. 3/2015. Neki problemi u primeni Zakona o parničnom postupku u sporovima male vrednosti. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 49: 653–671)
- Бодирога, Никола. 2019. *Уставна јемства у парничном поступку*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду. (Bodiroga, Nikola. 2019. *Ustavna jemstva u parničnom postupku*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.)
- Бодирога, Никола. 2013. Приступ ВКС у грађанским стварима – одлука Уставног суда и европски стандарди. 192–199. *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије*, Књига 3, ур. Стеван Лилић. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду. (Bodiroga, Nikola. 2013. Pristup VKS u građanskim stvarima – odluka Ustavnog suda i evropski standardi. 192–199. *Perspektive implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije*, Knjiga 3, ur. Stevan Lilić. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.)
- Јакшић, Александар. 2018. *Грађанско процесно право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду. (Jakšić, Aleksandar. 2018. *Građansko procesno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.)

- Кеча, Ранко, Марко Кнежевић. 4/2017. Дозвољеност ревизије у парничном поступку због преиначујуће жалбене пресуде: последица уставне гаранције права на правно средство или само правнополитичко питање: уједно и прилог учењу о контролном концепту поступка по правним лековима. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 51: 1251–1284. (Кеча, Ранко, Марко Кнежевић. 4/2017. *Dozvoljenost revizije u parničnom postupku zbog preinačujuće žalbene presude: posledica ustavne garantije prava na pravno sredstvo ili samo pravno-političko pitanje: ujedno i prilog učenju o kontrolnom konceptu postupka po pravnim lekovima. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 51: 1251–1284)
- Кеча, Ранко, Марко Кнежевић. 2016. *Грађанско процесно право*. Београд: Службени гласник. (Кеча, Ранко, Марко Кнежевић. 2016. *Građansko procesno pravo*. Beograd: Službeni glasnik.)
- Leuenberger, Christoph, Beatrice Uffer-Tobler. 2010. *Schweizerisches Zivilprozessrecht*. Bern: Stämpfli.
- Познић, Боривоје, Весна Ракић-Водинелић. 2015. *Грађанско процесно право*. Београд: Правни факултет Универзитета Унион. (Poznić, Borivoje, Vesna Rakić-Vodinelić. 2015. *Građansko procesno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerzitat Union)
- Triva, Siniša, Mihajlo Dika. 2004. *Građansko parnično procesno pravo*. Zagreb: Narodne novine.

Nikola Bodiroga, PhD

Associate Professor

University of Belgrade Faculty of Law

TEMPORAL APPLICATION OF PROCEDURAL RULES AND
ADMISSIBILITY OF APPEAL ON THE POINTS OF LAW IN
CIVIL PROCEDURE: CONFLICTING LEGAL OPINIONS OF
THE CONSTITUTIONAL COURT AND THE SUPREME COURT
OF CASSATION

Summary

The plaintiff filed a lawsuit under the Public Information and Media Law, and the High Court of Belgrade and the Court of Appeal have ruled against him. He tried to challenge the judgment of second instance court by filing an appeal on the points of law. The Supreme Court of Cassation applied Public Information and Media Law that was in force at the time of publication of disputed information instead of the Law that was in force when the second instance judgment was passed and dismissed the appeal on the points of law. This decision has been quashed by the Constitutional Court, because it violated the plaintiff's right to fair trial. In its ruling the Constitutional Court explicitly stated that admissibility of appeal on the points of law has to be determined in accordance with procedural rules that were in force at the time the second instance judgment was passed.

Key words: *Admissibility of appeal on the points of law. – Civil Procedure Code. – Public Information and Media Law. – Supreme Court of Cassation. – Constitutional Court.*

Commentary history:

Received: 31. 7. 2019.

Accepted: 5. 8. 2019.